

Гребченко Марія Олегівна, курсантка
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
цивільного права і процесу Національної
академії внутрішніх справ *Полішко Н. Л.*

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ФІЗИЧНІЙ ОСОБІ, ЩО Є ПОТЕРПІЛОЮ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема прав і свобод людини є однією з найактуальніших. У цьому напрямі прийнято низку міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину найвищою цінністю суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод – головним обов'язком демократичної держави.

Конституція України проголошує Україну як соціальну і правову державу, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Однією із найважливіших функцій держави є охорона громадського порядку та забезпечення безпеки кожного члена суспільства. Ці ідеї знайшли своє втілення у нормах Основного закону: стаття 3 встановлює, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, їх утвердження і забезпечення є головним обов'язком держави. Таким чином, держава повністю взяла на себе обов'язок розслідування злочинів та пошуку осіб, винних у їх вчиненні, виключаючи можливість особистої помсти потерпілого перед злочинцем (самосуду). Однак, ці завдання держави можуть бути виконані лише за умови реалізації як мінімум двох взаємодоповнюючих правових механізмів: притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності і відшкодування шкоди особі, яка постраждала внаслідок злочину. Останній механізм, в силу низки причин, є недосконалим та неефективним, а тому – надзвичайно проблемним для сьогоденної правозастосовної практики.

Чинним законодавством України передбачена процедура, за якою відшкодувати шкоду потерпілому повинен передусім

сам злочинець: потерпілий подає проти обвинуваченого цивільний позов, який розглядається судом під час кримінального провадження. Однак практика засвідчує, що цей механізм дуже часто не дозволяє отримати постраждалим від злочину грошове відшкодування у належному розмірі. Неефективність та надмірна тривалість процедури реституції вже давно не викликає сумнівів у суспільства.

Якщо органи розслідування не можуть забезпечити розкриття злочину та притягнення до кримінальної відповідальності винуватих осіб, потерпілі на невизначений час позбавляються можливості відшкодувати завдану їм шкоду за рахунок порушників. Тому у випадках, коли не встановлено особу злочинця, або якщо він є неплатоспроможним, чи процедура компенсації за його рахунок є складною та занадто тривалою, відшкодування потерпілому від злочину повинно відбуватися за рахунок держави.

Це повною мірою відповідає принципу взаємної відповідальності особи та держави, який передбачає, що особа повинна утримуватися від неправомірної поведінки, а держава своєю чергою гарантує йому особисту безпеку, захищає право власності тощо. Якщо держава не справляється з виконанням своїх функцій із забезпечення безпеки, особа отримує право на відповідне відшкодування саме за рахунок держави.

Цей принцип є цілком справедливим, але на жаль у сучасному суспільстві він викликає надзвичайну низку складнощів. До сих пір в законодавстві чітко не встановлено сам механізм відшкодування шкоди ні за рахунок злочинця, ні за рахунок держави адже виникає дуже багато питань про сам процес функціонування даного інституту, як саме він повинен відбуватися, який порядок відшкодування, та найголовнішим питанням залишається за які кошти держава має фінансувати дані виплати.

Тому на сьогоднішній день надзвичайно актуальним є запровадження в систему законодавства України нових нормативно-правових актів, які б змогли урегулювати дані питання та знайти можливість швидкого та якісного функціонування інституту відшкодування шкоди в нашій державі.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи

людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Нормативно-правовим актом, який регулює загальні підстави відповідальності за завдану як майнову шкоду так і моральну шкоду в Україні є Конституція України, Цивільний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України та інші нормативно-правові акти.

Оскільки держава взяла на себе обов'язок щодо забезпечення прав і свобод людини, то й усунення наслідків вчиненого кримінального правопорушення шляхом відшкодування шкоди у тих випадках, коли правоохоронні органи не справилися зі своїми функціями, держава повинна взяти на себе. Це зазначено в КПК України, в Цивільному кодексі України та інших нормативно-правових актах.

Проте, наразі, не існує чіткої інструкції для відшкодування шкоди за рахунок держави, адже не має законодавчого визначення про застосування механізму відшкодування шкоди та про фінансування даного механізму. Саме тому в нашій державі даний інститут не виконує і третину завдань, які він повинен виконувати.

Отже, можна зробити висновок, що наразі наше законодавство потребує швидкої реанімації, оскільки на сьогоднішній день кількість вчинених злочинів зросла в три рази, проте винних в більшості випадків держава встановити не в змозі.

Саме тому на даний момент таким необхідним є впровадження в законодавство України нових нормативно-правових актів, які зможуть врегулювати дані питання, визначити сам механізм відшкодування шкоди, фонди фінансування даних збитків та підстави застосування таких виплат. Тому я пропоную урегулювати дані питання шляхом їх законодавчого визначення і закріплення, можливо, шляхом прийняття та вдосконалення проекту Закону України «Про компенсацію шкоди жертвам насильницьких злочинів», а, можливо, створенням нового закону, проте дане законодавче закріплення, як вже зазначалося раніше, є просто життєво необхідним для нашого суспільства. Адже держава, яка вже взяла на себе обов'язок піклуватися про своїх

громадян просто зобов'язана забезпечити їм надійний захист від кримінальних посягань.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» від 1.12.1994 р. № 266 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України № 12, 1994.

2. Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах. – Х. : Юдіссей, 2001. – 281с.

3. Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М. К. Галянтича. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 288 с.